

УДК 316.312

СОЦІАЛЬНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ПРИ ДІЯЛЬНОСТІ ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА В КІРОВОГРАДСЬКІЙ ОБЛАСТІ (ПРОЄКТ «ДОГЛЯД ВДОМА»)

Світлана Бондарчук¹; Марина Єщенко²; Юрій Бондарчук³

¹Льотна академія Національного авіаційного університету,
Кропивницький, Україна

²Донбаська національна академія будівництва і архітектури,
Краматорськ, Україна

³Центральноукраїнський національний технічний університет,
Кропивницький, Україна

Резюме. Вивчено наукове тлумачення поняття «соціальний менеджмент» та встановлено, що сьогодні соціальний менеджмент є логічним продовженням еволюційних змін наукових теорій менеджменту, які є віддзеркаленням змін економіки та всієї системи соціально-економічних відносин в Україні. Запропоновано авторське трактування поняття «соціальний менеджмент». Розглянуто історію заснування Товариства Червоного Хреста в Україні. Описано існуючі й прийняті нормативно-правові документи та акти, згідно з якими відбувається діяльність Товариства Червоного Хреста на території України. Встановлено, що з 24 лютого 2022 року, коли відбулося загострення збройного конфлікту в Україні, Товариство Червоного Хреста України оперативно мобілізувало всі сили та ресурси й розпочало надавати допомогу постраждалому населенню. З 24 лютого 2022 року волонтери і співробітники Товариства Червоного Хреста України майже цілодобово працюють у різних куточках України. Описано існуючі види діяльності та проаналізовано обсяг допомоги, яка була надана за останні 9 місяців в Україні. Встановлено, що Товариство Червоного Хреста в Україні займається такою діяльністю, як гуманітарна допомога, евакуація населення, допомога звільненим містам, допомога внутрішньо переміщеним особам, допомога на вокзалах та пунктах перетину кордону, допомога незахищеним верствам населення. З'ясовано, що патронажна служба, заснована в 1961 році, має на меті надавати безкоштовну медичну допомогу, здійснювати догляд та соціально-побутове обслуговування самотніх непрацездатних громадян похилого віку, людей з інвалідністю, ветеранів війни та праці, а також проводити освітні та профілактичні заходи серед населення. Акцентовано на вивченні такого напрямлення їх діяльності, як соціальна допомога незахищених верств населення (одинокі чи умовно одинокі люди, які потребують сторонньої допомоги, отримують допомогу по господарству, підтриманні особистої гігієни, в доставці покупок продуктів харчування та ліків, прибиранні помешкання тощо) – Проєкт «Догляд вдома».

Ключові слова: соціальна допомога, волонтерство, соціальний захист, неблагополучні верстви населення.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.03.180

Отримано 24.04.2023

UDC 316.312

**SOCIAL MANAGEMENT IN THE RED CROSS ACTIVITIES IN THE
KIROVOGRAD REGION
(PROJECT «CARE AT HOME»)**

Svitlana Bondarchuk¹; Maryna Yeshchenko²; Yuriy Bondarchuk³

¹*Flight Academy of NAU, Kropyvnytskyi, Ukraine*

²*Donbas National Academy of Civil Engineering and Architecture,
Kramatorsk, Ukraine*

³*Central Ukrainian National Technical University, Kropyvnytskyi, Ukraine*

Summary. *In the scientific research, the scientific interpretation of the concept of «social management» was studied and it was established that today social management is a logical continuation of evolutionary changes in scientific management theories, which reflect changes in the economy and the entire system of socio-economic relations in Ukraine. The author's interpretation of the concept of social management is proposed. The paper considered the history of the foundation of the Red Cross Society in Ukraine. The existing and adopted legal documents and acts, governing the activities of the Red Cross Society takes place on the territory of Ukraine, are described. It was established that since February 24, 2022, when the armed conflict in Ukraine escalated, the Ukrainian Red Cross Society promptly mobilized all forces and resources and began providing assistance to the affected population. Since February 24, 2022, volunteers and employees of the Ukrainian Red Cross Society have been working around the clock in different parts of Ukraine. The article describes the existing activities and analyzes the amount of assistance provided over the past 9 months in Ukraine. It is established that the Red Cross Society in Ukraine is engaged in the following activities: humanitarian aid, evacuation of the population, assistance to liberated cities, assistance to internally displaced persons, assistance at railway stations and border crossing points, assistance to vulnerable groups of the population. The article found out that the patronage service, founded in 1961, aims to provide free medical care, provide care and social and household services to lonely disabled senior citizens, people with disabilities, war and labor veterans, and also conduct educational and preventive programs among the population. The emphasis is placed on the study of such a direction of their activity as social assistance to vulnerable groups of the population (single or conditionally single people who need outside help, receive help with housekeeping, personal hygiene support, delivery of food and medicine purchases, house cleaning, etc.) – Project «Care at home».*

Key words: *social assistance, voluntarism, social protection, non-beneficial activities of the destination.*

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.03.180

Received 24.04.2023

Постановка проблеми. Актуальність проблеми існування та функціонування недержавних та добровільних інститутів надання соціальної допомоги зумовлена надзвичайно несприятливою економічною та соціальною ситуацією в Україні у зв'язку з воєнним станом. Велика кількість людей знаходиться за межею бідності, ця кількість постійно зростає. В таких умовах необхідне існування альтернативних організацій надання соціальної допомоги, таких, як Червоний Хрест. Проаналізовано благодійну та волонтерську діяльність Червоного Хреста в Кіровоградській області, основні види соціальної допомоги незахищених верств населення та аналіз допомоги найбільш незахищених верств населення. Це, в свою чергу, допоможе нам зрозуміти стан соціального захисту та соціального забезпечення в регіоні [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Над питаннями соціального менеджменту, соціальної допомоги незахищених верств населення працювала й працює значна кількість науковців та управлінців.

Дослідженням теоретико-методологічних засад управління в соціальній сфері займалися А. Бендерська, В. Бех, Ю. Бех, О. Віханський, В. Герчиков, О. Гаєвська, Дж. Дебарделебен, Л. Дмитрова, А.П. Єгоршин, К. Клеман, А. Маслоу, О. Осауленко, В. Парцванія та інші.

Метою дослідження є вивчення сутності поняття соціального менеджменту та стану діяльності Товариства Червоного Хреста в частині Проекту «Допомога вдома» в Кіровоградській області, їх ролі в покращенні рівня життя незахищених верств населення.

Постановка завдання. Проаналізувати погляди на визначення терміна «соціальний менеджмент», надати авторський погляд цього поняття, вивчити діяльність Товариства Червоного Хреста в регіоні.

Викладення основного матеріалу. Соціальний менеджмент – розділ менеджменту та галузь управління, що дозволяє ефективно впливати на соціальні процеси, створення сприятливого для людини соціального середовища, проектування соціальних організацій й з метою забезпечення раціонального використання людського ресурсу. Виявлення законів, закономірностей, принципів, функцій, методів цілеспрямованої діяльності суб'єктів управління та управлінських відносин, які виникають у соціальному середовищі, становлять зміст соціального менеджменту [1].

Ефективність і дієвість системи соціального менеджменту базується на принципах єдності системи. Основними законами соціального менеджменту є єдність системи соціального управління, зумовленого культурними, політичними та економічними чинниками суспільного розвитку; пропорційність керованої та керуючої підсистем соціальної системи; оптимальне співвідношення централізації та децентралізації функцій соціального управління; участь різних верств населення в соціальному управлінні, у підвищенні його ефективності й відповідальності [1].

Соціальний менеджмент як елемент складної системи управління економікою підприємства покликаний забезпечити ефективність процесу виробництва шляхом вирішення соціальних проблем, що виникають у виробничих процесах на підприємстві [6].

Менеджмент соціальної роботи є одним із видів соціального управління, тобто такого управління, де головним об'єктом та об'єктом діяльності на рівні відповідної організації виступає людина.

Менеджмент соціальної роботи має відкритий суспільний характер та людський вимір. Сутність і структура менеджменту соціальної роботи, а також механізми його впровадження спрямовані на підготовку та схвалення оптимальних управлінських рішень щодо соціальної допомоги й соціального захисту відповідних соціальних груп у суспільстві. Менеджмент соціальної роботи на сучасному етапі розвитку держави виступає як відтворення й процес упорядкування соціальних відносин і норм [3].

Отже, можемо відзначити, що на сьогодні соціальний менеджмент є логічним продовженням еволюційних змін наукових теорій менеджменту, які є віддзеркаленням змін економіки та всієї системи соціально-економічних відносин в Україні.

Одним із сучасних та корисних проявів соціального менеджменту є діяльність недержавних гуманітарних організацій. Однією із таких організацій є Товариство Червоного Хреста в Україні. Перший осередок Червоного Хреста на території України з'явився в листопаді 1867 року в Сімферополі, другий – у грудні того ж року в Кам'янці-Подільському. З 1880-х років почали з'являтися й осередки Австрійського Червоного Хреста в Галичині та Буковині та Угорського – на Закарпатті. Як незалежне національне товариство Український Червоний Хрест почав функціонувати щойно після установчого

з'їзду 15–18 квітня 1918 року в Києві. Його батьками-засновниками стала група громадських діячів-медиків на чолі з Євменом Лукасевичем і Борисом Матюшенком. А після проголошення незалежності України в 1991 році Товариство Червоного Хреста УРСР здобуло й міжнародне визнання як повністю незалежне і єдине Товариство Червоного Хреста України. У 1992 р. згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України створено Службу розшуку Товариства Червоного Хреста України. Основне завдання Служби розшуку – здійснення заходів по розшуку та відновлення родинних зв'язків, втрачених унаслідок Другої світової війни, інших збройних конфліктів, стихійного лиха, надзвичайних ситуацій та міграції [5].

Також у 1992 р. Президент України видав «Указ про Товариство Червоного Хреста України», за яким воно визнається єдиним національним Товариством Червоного Хреста України на території нашої держави, уповноваженим сприяти органам державної влади у їхній діяльності в гуманітарній сфері.

У 1993 р. Товариство отримує офіційне визнання Міжнародного Комітету Червоного Хреста у Женеві й стає повноправним членом Міжнародної Федерації Товариств Червоного Хреста і Червоного Півмісяця.

У 1999 р. Верховною Радою України прийнято закон «Про символіку Червоного Хреста і Червоного Півмісяця в Україні», яким визначені порядок та умови використання й захисту емблем Червоного Хреста й Червоного Півмісяця на території України.

У 2002 р. Прийнято Закон України «Про Товариство Червоного Хреста України», яким регулюються відносини, пов'язані з діяльністю Товариства Червоного Хреста України, визначається його правовий статус та правові засади діяльності.

У 2009 р. Верховна Рада України ратифікувала III Додатковий протокол до Женевських Конвенцій 1949 року «Про Червоний Кристал».

У період 2013–2016 рр. Товариство працює в особливому режимі. Створені загони швидкого реагування для надання допомоги постраждалим під час громадського неспокою, особливо в Києві, Харкові, Донецьку, Луганську, Дніпропетровську, Херсоні, Одесі, Миколаєві, Вінниці й Вінницькій області. Товариство зосереджує роботу на наданні допомоги постраждалим і внутрішньо переміщеним особам із зони збройного конфлікту та Криму, а також продовжує допомагати вразливим категоріям населення. Розвивається напрямок діяльності Товариства з психосоціальної допомоги [5].

З 2016 р. у Товаристві проходить реформування та організаційний розвиток для посилення основних напрямків діяльності: розвиток волонтерського руху, навчання першій допомозі, реагування на надзвичайні ситуації, поширення знань, спрямованих на захист населення, допомога найуразливішим верствам населення тощо.

У 2020 р. пандемія covid-19. Товариство мобілізує усі можливі ресурси для протидії його поширенню серед населення; проводить інформування щодо covid-19 та вакцинації; передає обладнання та засоби індивідуального захисту до медичних установ, посилено підтримує на час пандемії вразливі верстви населення [5].

З 24 лютого 2022 року, коли відбулося загострення збройного конфлікту в Україні, Товариство Червоного Хреста України оперативно мобілізувало всі сили та ресурси й розпочало надавати допомогу постраждалому населенню. Волонтери й співробітники Товариства Червоного Хреста України майже цілодобово працюють у різних куточках України.

Вони доставляють гуманітарну допомогу потребуючим, популяризують знання з першої допомоги й мінної небезпеки, надають психосоціальну підтримку. Загони швидкого реагування виїжджають на місця руйнувань житлових будинків разом з ДСНС України, евакуюють людей та транспортують маломобільних осіб з «гарячих

точок», чергують на залізничних вокзалах і пунктах перетину кордону. Місцеві осередки Товариства облаштовують місця для людей, які були вимушені покинути свої домівки та забезпечують їх найнеобхіднішим. На тимчасово окупованих територіях співробітники та волонтери Товариства Червоного Хреста України залишаються на місцях і продовжують підтримувати місцеве населення. Робота постійно координується з державними службами України, партнерами та колегами з Міжнародного Руху Червоного Хреста і Червоного Півмісяця. Для допомоги постраждалому населенню задіюють усі ресурси, щоб залучити якомога більше підтримки. Товариство Червоного Хреста України проводить співпрацю з міжнародними донорами, державним та приватним сектором, партнерами з Міжнародного Руху Червоного Хреста і Червоного Півмісяця. Запущено десятки фандрайзингових та краудфандінгових платформ в Україні та за кордоном. До Товариства звертаються приватні особи зі всього світу, збираючи та надаючи посильну допомогу [5].

Пріоритети в діяльності товариства червоного хреста україни [5]:

- Підтримання внутрішньо переміщених осіб (ваучерна програма, облаштування місць тимчасового перебування, надання гуманітарної підтримки, проведення ПСП-заходів).
- Евакуація населення з «гарячих точок».
- Транспортування маломобільних людей та осіб з інвалідністю з населених пунктів, де проводяться активні бойові дії.
- Доставка найнеобхіднішого до населених пунктів, де є гуманітарна криза.
- Підтримання населення на тимчасово окупованих чи щойно звільнених від окупації територіях.
- Навчання населення навичкам надання першої допомоги та забезпечення психосоціальної підтримки постраждалих родин.
- Соціальні послуги та догляд вдома.

Рисунок 1. Карта гуманітарної допомоги населенню [5]

Рисунок 2. Напрямки та результати роботи з 24.02.2022 р. станом на 23.04.2023 р. [5]

Рисунок 3. Фінансова звітність Товариства Червоного Хреста України [5]

Все викладене вище наочно показує, яку величезну роботу виконують благодійні організації та волонтерські рухи по роботі із соціально незабезпеченими верствами населення України.

Департамент охорони здоров'я Товариства працює в трьох основних напрямках.

По-перше, це *освіта громад й імунізація*, щоб підвищити усвідомлення членів громади з питань охорони здоров'я, посилити здатність громади реагувати на

надзвичайні ситуації, такі, як спалахи епідемій, шляхом залучення членів громади до активної участі у визначенні пріоритетів, розробленні й ухваленні рішень, плануванні та впровадженні заходів для поліпшення здоров'я. ТЧХУ виступає надійним помічником медичних структур в успішній реалізації державної Програми з covid-вакцинації і здійснення масштабної інформаційної кампанії з підтримання імунізації населення.

По-друге, це *охорона здоров'я в кризових ситуаціях*. Протягом значного періоду часу здійснюється високопрофесійна спеціалізована допомога первинній ланці медицини в кризових умовах збройного конфлікту на Сході України.

Третій напрямок – *соціальні послуги та догляд вдома*.

Патронажна служба, заснована в 1961 році, має на меті надавати безкоштовну медичну допомогу, здійснювати догляд та соціально-побутове обслуговування самотніх непрацездатних громадян похилого віку, людей з інвалідністю, ветеранів війни та праці, а також проводити освітні та профілактичні заходи серед населення.

Крім надання медичної допомоги за призначенням лікарів, патронажні сестри здійснюють індивідуальний догляд за хворими, вирішують багато питань, пов'язаних з наданням побутових послуг, організацією консультацій лікарів, влаштуванням пацієнтів до будинків-інтернатів тощо.

Не зважаючи на припинення централізованого державного фінансування патронажної служби, Товариство продовжує розвивати діяльність Служби за підтримання партнерів і коштів місцевих бюджетів. Зокрема, у 2017–2018 році впроваджено новий концептуальний підхід до надання послуг на дому, пілотний проект запущено за підтримки Міжнародного Комітету Червоного Хреста у Донецькій і Луганській областях, де 57 патронажних сестер регулярно відвідують 352 підопічних. Товариство разом зі Швейцарським Червоним Хрестом з одного боку розвиває волонтерство в системі патронажної служби, а з іншого – вивчає досвід колег з методів надання кваліфікованої допомоги. Планується розпочати спільну діяльність у одній з пілотних областей.

Завдяки співпраці з Німецьким Червоним Хрестом частково продовжується діяльність патронажних сестер у Івано-Франківській і Львівській областях, заплановано розширення ще в трьох областях на північному сході України. Протягом 2018 року в проекті працювали 30 патронажних сестер, які надали послуги соціально-побутового та гігієнічного характеру 182 підопічним Червоного Хреста в 21 населеному пункті.

Діяльність Товариства Червоного Хреста України в областях.

Кожна обласна організація Товариства Червоного Хреста України має свої потреби і пріоритети у діяльності. Наприклад, у західній частині України – це переважно допомога ВПО, на сході – тим, хто лишився на місці.

У місцевих осередках Товариства організуються пункти збору речей першої необхідності: одягу, продуктів харчування, предметів гігієни, води, постільної білизни, ковдр тощо. Отримані гуманітарні вантажі, а також зібрана допомога розподіляються в місця компактного проживання ВПО, центри, де розміщуються люди з інвалідністю, чи видаються на місці, коли люди безпосередньо звертаються за допомогою.

Волонтери і співробітники допомагають державній владі створити й облаштувати місця та центри тимчасового перебування ВПО.

Крім того, постійно в місцевих осередках реалізуються різні програми/проекти (наприклад, «Догляд вдома», Ваучерна програма) для підтримання місцевого населення. Також систематично проводять навчання з першої допомоги, мінної небезпеки, заходи з психосоціального підтримання тощо.

Кіровоградська обласна організація Червоного Хреста України постійно задіяна у наданні допомоги: проводить навчання з першої допомоги, інформує про мінну небезпеку, першу психологічну допомогу та надає іншу важливу інформацію; приймає, сортує та видає внутрішньо переміщеним особам продукти харчування, медикаменти, одяг, засоби гігієни, підгузки, інші першочергово важливі предмети; допомагає з організацією перевезення людей по Україні; долучає до Червоного Хреста України нових волонтерів.

Рисунок 4. Результати роботи Кіровоградської обласної організації ТЧХУ від 24.02.2022 р. станом на 31.12.2022 р. [5]

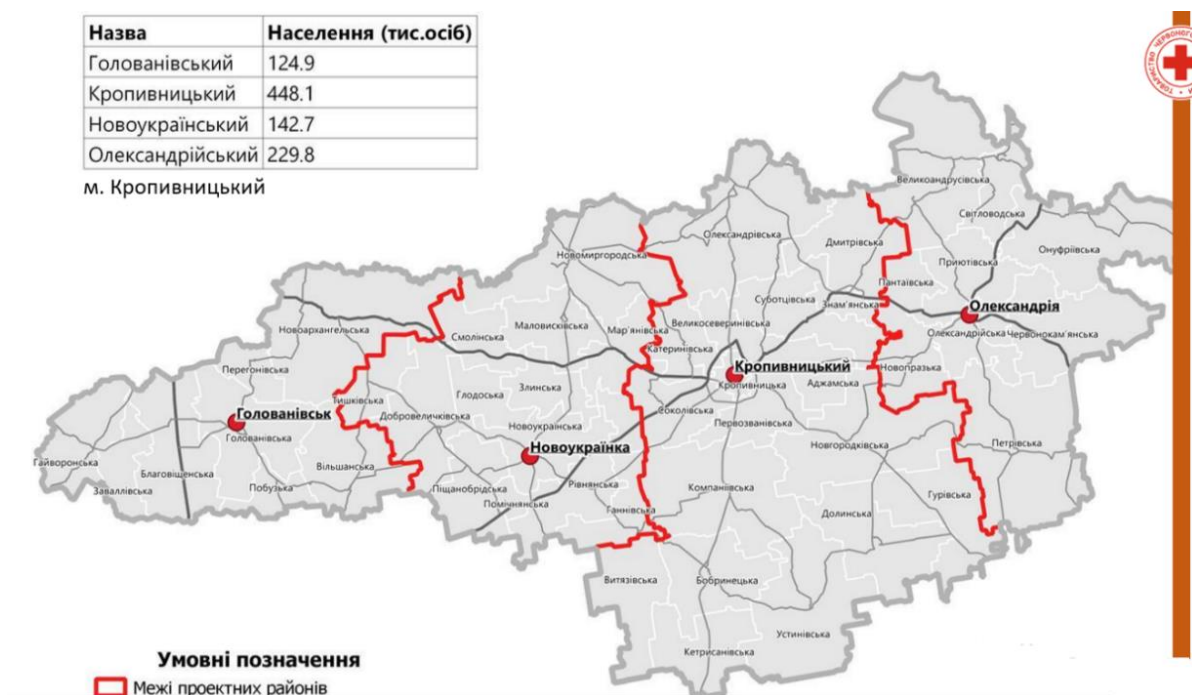

Рисунок 5. Межі проектних районів Кіровоградської області

Рисунок 6. Динаміка розвитку Проекту

Волонтери опікуються людьми літнього віку та особами з інвалідністю, які наразі проживають одні й не мають підтримки з боку рідних. Через стан здоров'я такі люди не можуть самостійно забезпечити базові потреби: приготувати їжу, сходити й закупити ліки чи продукти харчування, прибрати приміщення або приготувати страви. Соціальні помічники Товариства Червоного Хреста України допомагають їм у цьому.

Висновки. Соціальний менеджмент є логічним продовженням еволюційних змін наукових теорій менеджменту, які є віддзеркаленням змін економіки та всієї системи соціально-економічних відносин в Україні. Червоний Хрест України продовжує реалізувати діяльність по догляду вдома та підтримання людей літнього віку, осіб з інвалідністю і членів їх сімей. У Кіровоградській області даний проект почав реалізовуватися з липня 2022 р. Одинокі чи умовно одинокі люди, які потребують сторонньої допомоги, отримують допомогу по господарству, підтриманні особистої гігієни, доставці покупок, прибиранні помешкання тощо. Впродовж останніх дев'яти місяців багато людей, які потребують сторонньої допомоги у реалізації простих життєвих потреб, залишилися без підтримки. Тому Червоний Хрест України за сприяння міжнародних партнерів починає стрімко розширювати діяльність по догляду вдома та підтримання людей літнього віку, осіб з інвалідністю і членів їх сімей по всій Україні. До категорій, якими опікуються соціальні помічники Червоного Хреста України, відносяться: одинокі люди похилого віку, які потребують стороннього догляду; умовно одинокі люди похилого віку, рідні яких були вимушені залишити місце проживання у зв'язку з військовими діями або проходять службу в ЗСУ, військах територіальної оборони України; одинокі та умовно одинокі люди похилого віку, які перебувають у тимчасових прихистках для внутрішньо переміщених осіб; особи з інвалідністю та члени їх сімей.

Червоний Хрест України відіграє допоміжну роль державним установам у наданні соціальних послуг. Діяльність реалізується завдяки підтриманні Німецького, Швейцарського Червоного Хреста та Міжнародного комітету Червоного Хреста.

Conclusions. Social management is a logical continuation of evolutionary changes in scientific management theories, which are a reflect changes in the economy and the entire system of socio-economic relations in Ukraine. The Ukrainian Red Cross Society continues to implement care and support measures at home for the elderly, persons with disabilities and their

family members. In Kirovohrad region, this project began to be implemented in July 2022. Single or conditionally single people who need outside help receive help with housekeeping, personal hygiene support, shopping delivery, cleaning, etc. Over the past nine months, many people who need outside help in realizing simple life needs have been left without support. Therefore, the Red Cross of Ukraine, with the assistance of international partners, is rapidly expanding its activities in the care and support of the elderly, people with disabilities and their family members throughout Ukraine. The categories cared for by the social assistants of the Ukrainian Red Cross include: lonely elderly people who need outside care; conditionally single senior citizens whose relatives were forced to leave their place of residence due to hostilities or are serving in the Armed Forces of Ukraine, Territorial Defense Forces of Ukraine; single and conditionally single senior citizens staying in temporary accommodation centers for internally displaced persons; persons with disabilities and their family members.

The Red Cross of Ukraine plays a supporting role to state institutions in the provision of social services. The event is implemented thanks to the support of the German, Swiss Red Cross and the International Committee of the Red Cross.

Список використаних джерел

1. Бех В., Бех Ю., Попов С. Соціальне управління у контексті саморегуляції соціального організму країни: монографія. Запоріжжя: Просвіта, 2012. 571 с.
2. Гаєвська О. Б. Організаційний потенціал України в системі наукового управління суспільством: монографія. Київ: КНЕУ, 2018. 255 с.
3. Гаєвська О. Б. Управління як соціальний феномен. Київський національний економічний ун-т. Київ: КНЕУ, 2000. 168 с.
4. Дмитрова Л. М. Соціологія управління та організацій: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закладів. Національний технічний ун-т «Київський політехнічний ін-т». 2-ге вид., виправ. і доп. Київ: Політехніка НТТУ «КПІ»: Ліра-К, 2005. 156 с.
5. Офіційний сайт Товариства Червоного Хреста. URL: <https://redcross.org.ua/> (дата звернення: 20.04.2023).
6. Сиченко В. В. Соціальний менеджмент як елемент системи управління підприємством. Економічні науки. Маркетинг и менеджмент. Дніпро: Дніпропетровський державний аграрний університет. 2018. № 2. С. 228–232.

References

1. Bekh V., Bekh Ju., Popov S. (2012). Socialjne upravlinnja u konteksti samoreghuljaciji socialjnogho orghanizmu krajiny [Social management in the context of self-regulation of the country's social organism]: monoghrafija Zaporizhzhja: Prosvita. [In Ukrainian].
2. Ghajevsjka O. B. (2018). Orghanizacijnyj potencial Ukrajiny v systemi naukovogho upravlinnja suspiljstvom [Organizational potential of Ukraine in the system of scientific management of society]: monoghrafija. Kyjiv: KNEU. [In Ukrainian].
3. Ghajevsjka O. B. (2000). Upravlinnja jak socialjnyj fenomen [Management as a social phenomenon]. Kyjivsjkyj nacionaljnyj ekonomichnyj un-t. Kyjiv: KNEU. [In Ukrainian].
4. Dmytrova L. M. (2005). Sociologhija upravlinnja ta orghanizacij [Sociology of management and organizations]: navch. posib. dlja stud. vyshh. navch. Zakladiv. Nacionaljnyj tehnicznyj un-t "Kyjivsjkyj politekhnichnyj in-t". 2-ghe vyd., vyprav. i dop. Kyjiv: Politekhnikha NTTU "KPI": Lira-K. [In Ukrainian].
5. Oficijnyj sajт Товарystva Chervonogho Khresta. URL: <https://redcross.org.ua/> (accessed: 20 April 2023).
6. Sychenko V. V. (2018). Socialjnyj menedzhment jak element systemy upravlinnja pidpryjemstvom [Social management as an element of the enterprise management system]. Ekonomichni nauky [Economic sciences]. Marketyngh y menedzhment [Marketing and management]. Dnipro: Dnipropetrovsjkyj derzhavnyj aghrarnyj universytet. Vol. 2. P. 228–232.